

(המשך מעמוד 43)

הד"ר ניצה ליבאי משהדלת ליישם בחייה הפרטיים את אמונתה במעמד שווה לגבר ולאשה. עשרות הצעות בנושא מעמד האשה הוצעו לכנסת - מעטות מחן בוצעו. אחת מהצלחותיה של ניצה ליבאי היא העובדה, שנותני עבודה חוייבו על-פי חוק הזדמנויות שוות, להציע אותה עבודה לגבר ולאשה ולהצהיר על כך במודעות בעיתונים. היא מאמינה בעבודתה, היא בקיאה בנושא וערה למחקרים ולעבודות בתחומה, והיא אומרת: "אם אנחנו, הנשים, לא נבין שמגיע לנו, איך נוכל לשכנע את הגברים?"

מהו תפקידה של יועצת-ראש הממשלה למעמד האשה? מבחינת המילה: לייצג בנושא מעמד האשה לראש-הממשלה. מבחינת הגדרת התפקיד זה הרבה יותר רחב. זה כולל, למעשה, טיפול בכל נושא מעמד האשה במדינת ישראל העלאת הצעות-חוק ופעור

התפקיד היה סגן-ראש-הממשלה דאז. ה' פרופסור ייגאל ידן.

הפרופסור ידן הבין בנושא? ועוד איך! הוא היה פתוח מאוד לעניין. אמו היתה אחת הפמיניסטיות הראשונות בארץ. שתי בנותיו מאוד פמיניסטיות. אז יש לו רקע טוב. מעבר לזה, הוא היה פתוח מאוד. הבין ונתן לי תמיכה לפעול. אחרי שידן עזב את התפקיד, נשארת יועצת לראש-הממשלה מנחם בגין.

ובגין, הוא פתוח ומדעך ל' עניין? הבה נאמר, כי הוא נתן לי חופש-פעולה די רחב. הוא יודע מה אני עושה. הוא מתודע לחלוטין, וכשיש בעיה לוחצת אני באה אליו.

את, בעצם, מייצגת את ה' מימסר. לא, בהחלט לא! דיעותי הן פמיניסטיות, אך המימסר מאפשר לי לפעול על-פי דיעותי ודרכי שלי. ואני חושבת שזה הרבה.

ניצה ליבאי בתדריה-עבודה המשותף לה ולבעלה. הוא יושב בצד אחד של השולחן, ואני בצד השני...

לוח מדיניות לפני גורמים ממשלתיים ומ' חוקקים. טיפול בתלונות בנושא מעמד האשה. אפליה מטעמי מין, קשר והופעה בפני גורמים רבים וקבלת מידע, ובמידה רבה העלאת המודעות הציבורית לבעיה, וכמו כן קשר עם ארגונים בארץ ובעולם וייצוג ישראל כלפי חוץ.

זהו תפקיד הרש. פרופסור רבקה בר יוסף שימשה בתפקיד זה חודשים ספורים לפני. מי העלה את הרעיון שראש-הממשלה יזקוק ליועצת בעניין מעמד האשה? התפקיד נוצר כתוצאה מהמלצת הוועדה למעמד האשה, שהוקמה ב-1975 - שנת

המימסר לא מגביר אותך? הדרך שלהם היא לאפשר לי לפעול ולא להגביל אותי.

וכאשר מתעוררת בעיה קוא-דיציונית? כן, יש תחומים מאוד מצומצמים, שבהם מבקשים ממני להתחשב ברגישות מסוימת.

מרכיב חשוב מאוד בקוא-דיציה הן המיפגנות הדתיות. הן כוודאי מעוררות בעיות. אם קיימת בעיה קואליציונית קשה, צריך להביא אותה בחשבון. אך אני בהרף לט לא מוגבלת מבחינת הפעולה במימסר הדתי. היה לי מיקרה מאוד קשה של ישר-

לוח מדיניות לפני גורמים ממשלתיים ומ' חוקקים. טיפול בתלונות בנושא מעמד האשה. אפליה מטעמי מין, קשר והופעה בפני גורמים רבים וקבלת מידע, ובמידה רבה העלאת המודעות הציבורית לבעיה, וכמו כן קשר עם ארגונים בארץ ובעולם וייצוג ישראל כלפי חוץ.

זהו תפקיד הרש. פרופסור רבקה בר יוסף שימשה בתפקיד זה חודשים ספורים לפני. מי העלה את הרעיון שראש-הממשלה יזקוק ליועצת בעניין מעמד האשה? התפקיד נוצר כתוצאה מהמלצת הוועדה למעמד האשה, שהוקמה ב-1975 - שנת

נשים מהוות 50% מאוכלוסיית העולם הבוגרת, שליש מכוח העולם הפורמלי ושני שלישים מכוח-העבודה הלא-פורמלי, ומקבלות רק שש-ששית מההכנסה, כשהן מחזיקות בסך-הכול ב-10% של הרכוש בעולם

האשה הבינלאומית. ברוב המדינות בעור-לם מוקמות ועדות לקידום מעמד האשה. אורה נמיר עמדה בראש הוועדה בארץ. אני הייתי חברה בוועדה ועמתי בראש צוות. וכן הייתי בצוות-ההיגוי. הוועדה אמנם הוקמה בתקופת רבין, אך המלצותיה הוגשו לבגין. אחת ההמלצות היתה להקים רשות למעמד האשה במשרד ראש-הממשלה ומי שקיבל על עצמו את

מתפקידו, דבר שגרם למשבר גדול בכל הישיבה והיא בסופו של דבר נסגרה.

המעניין הוא, שגם המימסר הדתי הגיב, ושלישית ראש-הממשלה לא מנעה ממני להיכנס לעניין. אגב, היו אלי פניות של דתיים מאגודת-ישראל.

כאיזה נושאים?

היתה אליי פניה להקמת מיפעל שיאפר שר לבנות דתיות לרכוש מיקצוע במחש"ב. בים, עד עתה היה נתוג באגודת-ישראל ש-מכשירים רק מורות, כדי שהבנות לא תצאנה מתחום ההוראה במיגור הדתי.

עבודה במחשבים מצריכה עבודה עם גברים.

הם הקימו בני-ברק בית-ספר ומיפעל. נכון, המורים היו גברים. הרעיון היה בהח"ל נועז, ולא בנקל הם הגיעו לכך. אבל בהיבט של חינוך אותן נערות, זו תפיסה מתקדמת. כמו שהמילחמה שלהן באותו ראשי-ישיבה היתה מתקדמת. הם פנו אליי למרות שאני רשות חילונית.

באו אליי גברים שתמכו באותה נערה ש-הוטרה מינית. בתחילה פיסרו את הגע"ר והמועצה-העובדים באו אליי וטענו שהפ"ר טורין היו לא-חוקיים. אני חושבת שזו התקדמות גדולה. ואני רוצה להגיד שאני מכירה אישים במערכת דתית, שמקובל עליהם שוויון במעמד האשה.

מהם, עד עתה, הישגייך?

זוהי שאלה ערכית. נדמה לי שלפחות מבחינתי, מעמד האשה קיבל לגיטימציה. בזמנו, זה היה נושא שזיהו אותו עם קבוצת נשים מתוסכלות ולא ייחסו לו חשיבות. טענו שזה ייבוא מחו"ל ושזו אינה בעיה ישראלית. גם צורת הכיסוי העתונאי לא היתה מכובדת, וגם הגורמים שפעלו לטור בת העניין לא היו גורמים מרכזיים בחברה הישראלית.

היום התמונה שונה. אנחנו רואים נשים בעלות עמדה מודעות עם הבעיה. באוניברסיטה העברית בירושלים נפתח חוג במסלול לתואר ראשון ללימודי-נשים, בתל-אביב קיים קורס בייחודי בנושא מעמד האשה במיסגרת לימודי החוץ של האוניברסיטה, ואילו באוניברסיטה בחיפה קיימים חוגים מיוחד למעמד האשה.

חיפה, כמדומני, היא עיר בעד-דת מודעות גבוהה לעניין הפמיניסטי.

בחיפה יש מודעות גבוהה מאוד לעניין. בעיר יש ועדה למעמד האשה, הקשורה עם מועצת-העירייה. כל זה חדש. הנושא הפך לבעיה לגיטימית של מדינת ישראל. מתייחסים אליו ברצינות, ואני סבורה כי תרמתי למתן הלגיטימציה הזו.

מהי דעתך הבעייה המרכזית של מעמד האשה בישראל?

לפני זמן מה היו שואלים אותי אם ב'אמת יש בעיה למעמד האשה, ובכן - יש. למעשה, פתוחות לפני האשה כל האפשרויות, אבל צריך לראות את הבעיה לא בר'ראי של אשה אחת בודדת, אלא בראי של קבוצה. למיספרים יש כוח-שיכנוע מעבר לרגשות ותפישות. אחת הסטטיסטיקות ש-היכו אותי בתדהמה מבטאת בצורה חריפה את מעמד האשה. נתקלתי בה במיסמך של אירגון העבודה הבינלאומי, שנתן פרופיל עולמי של נשים, המתאים במידה זו או אחרת גם לישראל.

אחת מיסמך מציינ, שבעוד שנשים הן 50% מהאוכלוסייה הבוגרת של העולם, שליש מכוח-העבודה הפורמלי וכמעט שני-שלישים מכוח-העבודה הלא-פורמלי, הרי שהן מקבלות רק עשירית מההכנסות העור-למית, ויש להן בעלות על פחות מ-1 אחוז של הרכוש בעולם. המימסרם האלה משקיפים את מצבה של הקבוצה.

עוד מחקר מעניין שנתקלתי בו פה, בארץ, בינאר שעבר, כאשר נערך כנס בינלאומי של מעמד האשה: אחת האור-רות היתה פרופסור דונה שאללה, יועצת לנשיא קארטר למחקר ופיתוח, וכיום מנהלת קולג' בניו-יורק. היא קבעה בדו"ח שלה, כי פחות מדי אנשים ערים לעובדה שעוני מהווה בעיה של נשים, וכי מישפחות שבי-ראשן עומדת אשה חיות מתחת לקו-העוני. יודע כי נשים משתכרות

הרבה פחות מגברים העובדים ב' אותה עבודה.

נכון, ממחקר שנערך לאחרונה עולה, כי נשים מועסקות ישנות פחות מכל קבוצת אוכלוסייה אחרת, וכי בשנת 2000 תתא מרבית אוכלוסיית העוני בעולם מורכבת מנשים וילדיהן.

זה מזעזע.

כן, אין ספק שאנחנו רואים מאפיינות

נשים מועסקות ישנות פחות מכל אוכלוסייה אחרת

של מעמד האשה המצביע על נחיתות. גם בישראל העוני הוא בעיני-תן של נשים?

הנשים בישראל מהוות 37% מכוח-הע' ברוח, שזה קצת יותר משליש. הן מבצ'עות כשני-שלישים מכל שעות-העבודה. זאת אומרת, שלמרות שהן 50% מהאוכלוסייה, הן עובדות יותר. הדיעה שאשה נשואה אינה עובדת - אינה נכונה. זה מאשר את המחקר של שאללה, שהנשים ישנות פחות.

נפריד בין נשים עובדות ללא עובדות.

עבודה בבית זה הרבה שעות-עבודה. אם אשה עובדת גם מחוץ לביתה, במרבית המיקרים קיים אי-הצדק, שבנוסף לעבודתה נופל עליה אם לא כל נטל-הבית, או לפ'חות מרבית הנטל, כמו טיפול בילדים, אחר-זקת-הבית. 39 עד 40 אחוז מהנשים היהר דיות בישראל עובדות. 60 אחוז מהנשים בכלל לא משתכרות, אין להן הכנסה כי הן לא מקבלות משכורת מהבעל, למרות שהן נשים עובדות. יותר מכך - אלה שכן עוב'דות, משתכרות פחות מגברים. למה?

באיזה מיקצועות עובדות ה' נשים בארץ?

בעיקר בשירותים: הרבה מאוד מורות, מזכירות, אחיות.

כלומר, במיקצועות נשויים מובהקים.

כלומר, הנשים עצמן מעדי'פות לעסוק במיקצועות נשויים.

לאו דווקא. השאלה היא אם פותחים לפניהן מיקצועות אחרים.

איזה מיקצועות בארץ אינם פתוחים בפני נשים?

אפשר לפתוח את לוח-המודעות בעיתון ולראות מה מציעים לנשים. ברוב המקרים מבקשים מזכירה ולא מזכיר, רוצים מנהל, אף לא פעם מנהלת.

אם כך, יש גם הפגיה ביחס לגברים. המודעות אף לא פעם אחת מבקשת פקיד או מזכיר.

זה נכון, אבל ההפליה היא בכך שהרבה מאוד תפקידים אינם פתוחים לנשים. הבעיה היא יותר קשה, כי אותם התפקידים המיר-עדים לנשים הם כאלה שהמשכורת בהן נמוכה, וזה לא עומד תמיד ביחס לכישר'רים.

ניקח למשל את מיקצוע ה' פרקליטות. בעבר היה זה מיקצוע גברי מובהק. היום שולטות בפרק'ליטות מחוזית-לאיביב הנשים.

למה? כי עוררין בשוק הפרטי מרויח שייכמה מאשר בפרקליטות, ולכן מרבית הגברים אינם הולכים היום לפרקליטות והמקום פתוח לנשים. ברגע שהמיקצוע הור'ט נשי, רמת השכר שלו אינה עולה. יש מחקר של יהודית בונרי-אגסי, שאחת ההשוואות הבולטות שבו היא עבודה סר'ציאלית ומהנדסים. בשני המיקצועות יש צורך באותו מיספר שנות-השכלה. אולם עובדת סוציאלית מרויחה בשורות-המדינה 67% מהשכר של המהנדסים.

מדוע הנשים לא מקדמות בעצמן את עניינן, מדוע למשל ה' מישפחניות אינן פותחות מישרדים פרטיים ומעדיפות להסתופף ב' פרקליטות?